

LBRIS

We know
books

Gabriel Mursa

INTERVENȚIONISMUL: GUVERNUL ÎMPOTRIVA PIETEI

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2024

Cuprins

Prefață 9

1. Sensul intervenționismului 15

Rolul guvernului 16

Sensul intervenționismului 18

Forme ale intervenționismului 21

2. Logica prețurilor 23

Necesitatea prețurilor de
a fluctua 28

Despre „prețul just” 31

Funcționează sistemul prețurilor
în cazuri excepționale? 34

3. Controlul prețurilor 39

Controlul prețurilor – scurtă
incursiune istorică 40

Plafonarea prețurilor 41

„Qu'ils mangent de la brioche!”
sau economia penuriei 43

Iluzia gratuității 48

Blatul (блат) 51

„Las' că merge și așa!” 55

„Raționalizarea” consumului 57

Alte subterfugii 59

Prețul minim 61

Costurile controlului 65

4. Controlul chiriilor 67

Control și penurie 67

Plafonarea chiriilor – instrument
de spoliere instituționalizată 69

Din nou la „chiriile studentești” 71

Listele de așteptare 75

Piața neagră a închirierilor 76

O dovadă empirică – experiența
berlineză 79

5. Controlul dobânzilor 83

Infernul cămătarilor 83

Originea dobânzii 86

Controlul dobânzilor 90

Dobânda și riscul 93

Subvenționarea dobânzii 101

6. Controlul profitului 105

Profitul, venit speculativ
și rezidual 105

Controlul profitului 109

Situații excepționale, profituri
excepționale 113

O altă formă de supraimpozitare
a profitului 120

7. Controlul salariilor 123

Forța de muncă – o resursă rară 123

Forța de muncă – o resursă
diferită 125

Există salariile nule? 129

Sensul creării locurilor
de muncă 131

Controlul salariilor 133

Plafonarea salariilor și investiția
în capitalul uman 141

Pericolele egalizării salariale 143

8. Salariul minim 147Salariul minim – instrument
de „justiție socială”? 147„De la fiecare după posibilități,
fiecăruia după nevoi” 151

Economia salariului minim 153

Piața neagră a muncii 162

Ce vrăji a mai făcut Samantha? 164

Venitul minim garantat 167

9. Licențierea profesională 171

Logica licențierii 172

Argumentul calității 175

Licențierea și domeniile
„sensibile” 178

Nepotismul 182

Discriminarea 184

Coaliția „intereselor sinistre” 187

Folosesc licențele sau autorizațiile
la ceva? 190**10. Prohibiția** 195

„Logica” prohibiției 196

Psihologia „fructului oprit” 199

Consecințele neintenționate
ale prohibiției 207**11. Subvențiile** 217

„Prețurile neremunerative” 218

Subvențiile și consumul 223

Vacile sacre ale Uniunii
Europene 227

Subvențiile și sărăcia 231

Subvențiile și externalitățile 234

Mitul ieftinătății 238

12. Intervenționismul monetar 241Moneda, secreție spontană
a ordinii economice 241Falsificarea sistematică, efect
al intervenționismului 245

Distorsionarea prețurilor 252

Intervenționismul monetar
și inovația 258Guvernul și sistemul bancar
cu rezervă fracționară 260**Bibliografie** 263

CAPITOLUL 1

Sensul intervenționismului

Una dintre cele mai importante probleme ale oricărei societăți umane, dacă nu cumva, cea mai importantă, este alocarea resurselor rare. Raritatea, realitate immanentă a lumii în care trăim, ne obligă să găsim soluții astfel încât cantitățile disponibile de subzistențe să ajungă să satisfacă cele mai urgente nevoi. Dacă resursele s-ar găsi de belșug, n-am fi obligați să fim chibzuiți, să acordăm atenție modului în care se realizează distribuirea bunurilor și serviciilor, să strângem cureaua. Am consuma fără limite și ne-am satisface orice dorință. Din păcate, nu ne aflăm într-o astfel de situație. De fapt, cantitatea insuficientă de bunuri și servicii, în raport cu trebuințele noastre, ne obligă să avem un anumit tip de comportament, compatibil, simultan, cu raritatea și cu dorința neostoită a indivizilor de a-și ameliora propria condiție. Experiența istorică ne-a demonstrat că, într-o societate complexă, cea mai potrivită metodă de satisfacere a nevoilor constă în specializare și schimb. Însă acest lucru este posibil doar atât timp cât o astfel de schemă de alocare a resurselor generează câștiguri reciproce. Or, câștigurile au o dimensiune subiectivă; ele se află în mintea actorilor implicați și nu pot fi cuantificate de o forță exterioară. De aceea, indivizii vor continua să facă parte din sistemul diviziunii muncii atât timp cât vor simți că apartenența la acesta le va aduce beneficiile sperate. Acestea trebuie să aibă, în mod obligatoriu, un caracter mutual. Nimeni nu va fi dispus să-și vândă bunul sau serviciul în a cărui producție este specializat dacă nu va simți că acest fapt îi va aduce un surplus de bunăstare. Într-un sistem bazat pe specializare și schimb, oamenii își fac servicii reciproce cu condiția să fie liberi să decidă modul în care își vor utiliza resursele personale. Așadar, ei se vor lansa în acte de schimb, atât timp cât vor deține drepturi de proprietate asupra bunurilor și serviciilor tranzacționate, ceea ce le va permite să-și însușească liber câștigurile derivate din tranzacționarea lor. Mărimea câștigurilor personale va fi determinată prin negocieri libere între părțile implicate, în funcție de circumstanțele în care ele acționează. Cu alte cuvinte, cea mai bună metodă de alocare a resurselor rare constă în cooperarea spontană. Oricare altă metodă reduce câștigurile reciproce, descurajează specializarea și schimbul. Fără

îndoială, oamenii pot fi obligați să coopereze, însă mijloacele coercitive au neajunsul de a împiedica părțile implicate să descopere și să fructifice cea mai mare cantitate de câștiguri ce poate fi generată de o activitate alocatoare de resurse rare. Or, între mărirea câștigurilor și dorința de implicare într-o astfel de activitate există o relație de directă proporționalitate. Coerciția îi împiedică pe oameni să obțină cea mai mare cantitate de avantaje posibile din specializare și schimb; cu alte cuvinte, ea reduce volumul câștigurilor mutuale și descurajează cooperarea.

Rolul guvernului

Dacă oamenii ar fi îngeri, n-ar mai exista necesitatea de a recurge la coerciție sistematică. Fiecare și-ar vedea de treaba lui, ar fi tolerant, cinstit, și-ar respecta cuvântul dat. Lumea ar fi un loc al păcii și înțelegerii, chiar dacă raritatea resurselor ar predispune omenirea la conflicte. Însă nu există îngeri printre noi. De aceea, disputele ar putea izbucni oricând, dacă n-ar exista un mijloc de a le ține sub control. Cel mai bun mijloc de ținere sub control a conflictelor generate de raritate a resurselor rare sunt delimitările de tipul „al meu”-„al tău”, mai precis, proprietatea personală. Pentru a putea supraviețui, orice individ are nevoie de o cantitate minimă de resurse. Viața lui depinde de folosirea acestui minimum de subzistență procurat în mod legitim. Așadar, recunoașterea și respectarea proprietății devine singura modalitate acceptabilă care asigură supraviețuirea fiecăruia dintre noi. Într-o lume anarhică, în care poți face orice, în care poți lua cuiva inclusiv acel minimum personal de subzistență dobândit legitim, viața se află într-o stare de continuă amenințare. De aceea, recunoașterea și respectarea dreptului de proprietate devin mijloace esențiale în vederea protejării vieții. Orice societate umană trebuie să aibă un aparat cu ajutorul căruia să impună respectarea dreptului de proprietate. Dacă oamenii ar fi îngeri, impunerea n-ar fi necesară; ei ar respecta posesiunea celui alt de bunăvoie și nesiliți de nimeni. Ei ar sesiza destul de repede că proprietatea constituie cea mai bună metodă de pacificare socială, că, în ultimă instanță, încălcarea ei ar aduce daune tuturor. Din păcate, în lumea reală, este nevoie de un mijloc cu ajutorul căruia să fie împiedicate încercările de transgresare a domeniilor personale, de a-i descuraja pe potențialii invadatori, de a-i pedepsi pe cei care au încălcat spațiul privat al celor din jur. Acest mijloc este guvernul, iar aceasta este funcția sa fundamentală. Evident, exercitarea ei impune obținerea unui volum minimal de resurse. La modul ideal, acesta ar fi procurat prin contribuția liber-consimțită a membrilor societății. Atunci când există posibilitatea apariției „pasagerului clandestin”, adică, a refuzului de a contribui, impozitele constituie singura metodă de finanțare.

O societate formată din oameni obișnuiți nu poate funcționa în absența unui aparat coercitiv, a cărui funcție fundamentală constă în salvagardarea proprietății private. Având în vedere că îndeplinirea acesteia impune procurarea unei cantități de resurse rare, este dificil de imaginat o lume fără impozite. Pe de altă parte, sistemul diviziunii muncii generează beneficiile sus-menționate din cooperare, adică, opusul coerciției. Cu alte cuvinte, existența guvernului este compatibilă cu crearea de bunăstare atât timp cât acesta nu folosește o cantitate mai mare de coerciție decât cea necesară delimitării domeniilor personale. Spre deosebire de cooperare, coerciția nu generează câștiguri reciproce dacă depășește acest nivel minimal. Existența aparatului exclusiv de utilizare a coerciției – guvernul – este compatibilă cu generarea de avantaje reciproce atât timp cât se limitează la acest aspect al vieții sociale – descurajarea și sancționarea invaziei în domeniile considerate legitime ale celorlalți. Așadar, simpla existență a guvernului și a impozitelor care-i finanțează exercitarea funcției sale legitime – apărarea proprietății private – este compatibilă cu societatea oamenilor liberi și cu dorința lor de a-și ameliorare propria condiție. Guvernul este un element constitutiv al ordinii sociale libere, atât timp cât misiunea sa se rezumă la apărarea drepturilor de proprietate. Impozitele necesare îndeplinirii acestei funcții reprezintă un cost legitim impus de continuarea și stimularea cooperării sociale. Într-un anumit sens, acest aparat coercitiv este parte naturală a societății libere; el nu intră în contradicție cu mecanismul spontan al alocării resurselor rare atât timp cât permite respectarea drepturilor de proprietate, a înțelegerilor, a convențiilor sau contractelor derulate prin sistemul diviziunii muncii și schimbului. Fiind parte intrinsecă a acestui sistem, nu avem motive să susținem că, spre exemplu, pedepsirea fraudei, a furtului constituie o intervenție. În sensul ei original, vocabula *intervenție* are sensul de implicare nenaturală, exterioară, străină într-o ordine endogenă, cum ar spune Ortega y Gasset. Ordinea economică a societății libere este una spontană, endogenă, în sensul că funcționarea ei depinde doar de elementele componente, care-i sunt specifice, „naturale”. Intervenția constituie o ingerință, o invazie; elementul invadator intră într-o zonă care nu-i aparține de drept și de fapt; el este corp străin, greu digerabil. Fără îndoială, nu este un catalizator, mai precis, un lucru care să ajute procesul spontan. După cum am văzut deja, atunci când guvernul își rezumă demersurile la respectarea drepturilor de proprietate, la pedepsirea invadatorilor, a hoților, a delapidatorilor, a fraudatorilor, acțiunea sa nu poate fi considerată intervenție, deoarece procesul spontan al cooperării sociale nu poate funcționa în absența unui aparat care îi protejează pe participanți de hoție, fraudă, înșelăciune. Această funcție a guvernului este una constitutivă, specifică, inerentă unei ordini sociale bazată pe cooperare. Guvernul *intervine*

în procesul de alocare a resurselor rare când își depășește atribuțiile fără de care ordinea spontană a pieței ar fi serios amenințată sau s-ar prăbuși. El *intervine* atunci când își arogă funcții care, în mod natural, pot fi îndeplinite prin înțelegeri liber-consimțite între actorii pieței, mai precis, atunci când folosește coerciția acolo unde ea suprimă în mod nejustificat cooperarea spontană.

Sensul intervenționismului

Evident, optica prezentată în paginile prezentei cărți ar putea fi considerată extrem de rigidă sau simplistă¹. Inclusiv Mises, economistul care a depus un efort intelectual apreciabil în vederea înțelegerii și explicării intervenționismului, se arăta ceva mai îngăduitor². Spre exemplu, el considera că nu putem vorbi despre intervenționism atunci când guvernul cumpără lapte pentru a-l oferi mameilor cu nou-născuți, deoarece el acționează aidoma oricărui actor de piață, care cumpără și vinde prin intermediul unor tranzacții liber-consimțite³. Într-o altă carte, *Economia în șapte lecții*⁴, susținea că ordinea de piață liberă este compatibilă cu existența unui sector guvernamental, atât timp cât acesta operează prin întreprinderi ce se comportă aidoma oricărei companii private. În principiu, el ar putea avea dreptate, deoarece, procedând astfel, guvernul nu interferează în mod evident jocul pieței. Însă Mises nu dă răspuns unor posibile întrebări. Prin ce mijloace și-a procurat guvernul resursele pentru achiziția de lapte? Cum a reușit el să strângă resursele necesare pentru a crea întreprinderi capabile să concureze companii private? Putem accepta imaginea unui arbitru atât de obiectiv încât respectă regulile chiar atunci când are dublă calitate, de jucător și de entitate desemnată să vegheze la respectarea regulilor? Desigur, putem înțelege faptul că guvernul a folosit, la un moment dat, intervenția pentru a-și procura resursele necesare înființării unor companii sau achiziției de lapte, după care a respectat regulile pieței libere, vânzând și cumpărând, ca oricare alt agent economic, prin intermediul unor înțelegeri liber-consimțite. Putem accepta că guvernul a intervenit la un moment dat în activitatea economică, procurându-și resurse într-un mod ilegal, dar că, ulterior, n-a mai făcut-o. Scopul acestor pagini nu este acela

¹ Într-o altă carte, demonstrez că putem vorbi despre intervenționism fiscal atât timp cât guvernul folosește impozitarea în alte scopuri decât acela de a asigura această funcție, mai precis, de salvagardare a drepturilor de proprietate.

² A se consulta, în special, Mises, Ludwig von, *Intervenționismul*, Liberalis, 2022.

³ Mises, Ludwig von, *Critica intervenționismului*, Liberalis, 2020.

⁴ A se consulta Mises, Ludwig von, *Economia în șapte lecții*, Institutul Mises România, 2020.

de a face o arheologie a intervenționismului. Din acest punct de vedere, Mises are dreptate. Așadar, putem spune că avem de-a face cu o intervenție atunci când guvernul îi obligă, la un moment dat, pe actorii pieței să-și folosească dreptul de proprietate asupra resurselor într-un alt mod decât cel pe care ei înșiși și l-ar dori. Cu alte cuvinte, oamenii implicați într-un sistem al diviziunii muncii și schimbului doresc să-și folosească proprietatea legitimă într-un anumit fel, conform scării personale de preferințe, însă un decret, o lege, o ordonanță îi determină să-o utilizeze într-un alt mod.

Într-un sistem economic liber, guvernul își limitează funcția la salvagardarea drepturilor de proprietate; folosește coerciția doar pentru a-i împiedica pe oameni să fure, să comită fraude, să înșele sau pentru a-i pedepsi pe cei care au încălcat drepturile de proprietate ale semenilor. El restabilește ordinea socială afectată de încălcarea ilegală a domeniilor personale. Atunci când funcția lui se limitează la acest aspect, schimburile libere dintre inși conduc la o anumită arhitectură al sistemului economic. Din cauza rarității resurselor, oamenii tind să-și satisfacă cele mai intense nevoi, în ordinea descrescătoare a intensității lor. Felul în care arată ordinea economică liberă la un moment dat reprezintă consecința alegerilor cotidiene pe care oamenii le fac. Spre exemplu, se produc o sută de mii de cozonaci, deoarece există o sută de mii de inși care își doresc să mănânce un astfel de produs. Dacă, dintr-un motiv anume, preferințele s-ar schimba subit, fabricile din domeniu ar fi nevoite să-și schimb urgent liniile de producție, oferind, spre exemplu, pâine cu semințe. Așadar, structura efectivă a ordinii economice depinde de preferințele subiective ale consumatorilor și de volumul de resurse disponibile. Lăsat liber, acest sistem productiv va sintetiza, în timp și spațiu, preferințele celor ce-l compun, schimbările survenite în seturile personale de preferințe. Având în vedere că oamenii aleg în funcție de dreptul de proprietate, structura dinamică a sistemul productiv constituie consecința exprimării unei doleanțe personale și a unui drept personal. În plus, trebuie să reținem faptul că, într-un sistem al specializării și schimbului, oamenii liberi tranzacționează bunuri și servicii deținute în baza unor drepturi de proprietate legitime. Ei decid să-și transfere spontan aceste drepturi asupra bunurilor și serviciilor, deoarece, astfel, își ameliorează bunăstarea. Prin schimburi liber-consimțite, ei internalizează atât beneficiile, cât și costurile presupuse de transferul mărfurilor. Cu alte cuvinte, se implică în tranzacții de piață liberă, deoarece obțin câștiguri și acceptă, de bunăvoie și nesiliți de nimeni, sacrificiile impuse.

Vorbim despre o intervenție atunci când structura sistemului productiv arată altfel decât cea posibilă prin exprimarea liberă a preferințelor individuale. Cu alte cuvinte, în urma utilizării unei coerciții ilegite, ceea ce se produce și se

vinde nu mai reflectă cu acuratețe dorințele actorilor economici. Forța impusă printr-un edict falsifică alegerile actorilor și denaturează funcționarea spontană a pieței. Structura sistemului productiv se îndepărtează de cea care ar fi existat în condițiile în care coerciția ar fi fost folosită doar pentru salvagardarea drepturilor de proprietate. Se cere ceva, se oferă altceva, deși, nu complet altceva. Oamenii sunt forțați să-și folosească drepturile de proprietate într-un alt mod decât ar dori de fapt. Dețin o proprietate, însă nu este cu adevărat a lor. Proprietatea este măcar în parte separată de proprietar. Acesta nu poate extrage în interes propriu toate avantajele posibile. Guvernul uzurpă un drept de proprietate și îi denaturează utilizarea, deși n-o face neapărat în interes propriu. Intervine ilegal în relații economice liber-consimțite și le denaturează rezultatul, încercând să conducă la unul diferit de cel avut în vedere de părțile implicate și posesoare ale unor drepturi de proprietate legitime.

După cum am văzut deja, schimburile libere între persoane „înarmate” cu drepturi de proprietate aduc beneficii reciproce. Prin negociere, părțile se implică în tranzacții spontane, deoarece reușesc să descopere un raport acceptabil al câștigurilor și costurilor, astfel încât ambele să aibă rămână cu un surplus. În schimb, intervenția tinde să fie un joc cu sumă nulă, în care unul câștigă, iar celălalt pierde, ceea ce înseamnă exact opusul cooperării, chiar dacă scopul ei inițial este bine intenționat. Ea are întotdeauna un caracter unilateral, deși, în ultimă instanță, ar putea aduce pagube tuturor părților implicate, după cum vom vedea în paginile următoare. Excluzând câștigurile reciproce, intervenția ar putea considerată ca o formă de dictatură, în care cel puțin o parte a jocului are de pierdut ca urmare a jocului economic. Guvernul nu se substituie complet actorilor economici, deposedându-i pe de-a-ntregul de dreptul de proprietate, însă vrea ca acesta să fie folosit într-un alt mod decât cel dorit de titularul său. În acest caz, avem de-a face cu un drept de proprietate-surogat, o făcătură, care, totuși, nu se confundă de-a binelea cu proprietatea publică. Guvernul nu planifică în adevăratul sens al cuvântului, dar încearcă s-o facă manipulând preferințele consumatorilor, producătorilor, proprietarilor factorilor de producție etc. Oricum am lua lucrurile, intervenționismul constituie o ingerință în ordinea firească a activităților economice, una care nu se pliază pe adevăratele nevoi, interese ale participanților la jocul catalactic. Distrugând stimulentele câștigurilor directe, el distorsionează procesul de alocare a resurselor și îi împiedică pe participanți să-și utilizeze resursele proprii, cunoștințele, abilitățile în slujba propriilor interese. Însă având în vedere că, într-un sistem bazat pe specializare și schimburile libere, câștigurile sunt reciproce, acesta are un caracter cooperativ. Or, intervenția distruge beneficiile mutuale ale cooperării, substituindu-le cu câștigurile

unilaterale ale coerciției aplicate discreționar. Marea problemă a oricărui sistem intervenționist constă în faptul că oamenii, fiind interesați, vor părăsi un sistem care nu le va aduce un câștig personal. Mai devreme sau mai târziu, câștigurile unilaterale se vor evapora. Așadar, am plecat de la un sistem de piață liberă, cu beneficii reciproce; am ajuns la unul intervenționist, cu beneficii unilaterale, în cel mai fericit caz, pe termen scurt, iar, în final, ajungem la unul în care orice urmă de beneficiu se evaporă, cu alte cuvinte, unul care nu-și mai justifică existența. Dintr-o anumită perspectivă, Mises avea dreptate: nu există cale de mijloc între capitalism și socialism; fie se revine la capitalism, fie se merge decis și logic spre economia planificată complet.

Forme ale intervenționismului

Într-un sistem economic bazat pe specializare și schimb, raporturile dintre actorii implicați se concretizează în prețuri de vânzare-cumpărare. Așadar, cea mai larg răspândită formă de intervenționism este controlul prețurilor. Guvernul poate interveni în activitatea economică impunând prețuri minimale sau maximale, „înghețând” sau fixând aceste raporturi de schimb, care au un rol capital în procesul de alocare a resurselor rare. Însă repertoriul intervenționist al guvernului este mult mai bogat și cuprinde, spre exemplu, restricționarea producției (inclusiv interzicerea ei), controlul concurenței (spre exemplu, prin licențiere sau autorizare), prin acordarea de privilegii (a se vedea cazul sindicalismului), prin subvenționare, salvarea unui anumit sector economic, controlul schimburilor externe etc. Dacă am fi nevoiți să sintetizăm lucrurile, ne-am opri, poate, la două mari forme de intervenționism, cele menționate de Mises, mai precis, controlul prețurilor și restricționarea producției, deși, la drept vorbind, din perspectiva efectelor specifice, gama se dovedește mult mai bogată. Însă, după cum spuneam în subcapitolul precedent, ar trebui să vedem intervenția ca o ingerință în ordinea spontană a pieței. Modalitatea ei particulară de manifestare va fi explicată, pas cu pas, în fiecare dintre capitolele următoare, fără a avea pretenția unei tratări exhaustive a subiectului.